

3.20 Hangar 8: verarmd uranium in de 4x AXG

• 151 Vraag SP

Kan de commissie aangeven uit welke bronnen zij haar kennis over verarmd uranium onder meer het smeltpunt van 1132 graden verkregen heeft? (deel1, pag.193)

Antwoord

Het smeltpunt van verarmd uranium wordt in de wetenschap niet betwist. Diverse metallurgische handboeken noemen een temperatuur van 1132 graden. De Commissie heeft zich in haar rapport gebaseerd op een ECN-rapport uit 1998 dat is opgenomen in de literatuurlijst.

■ 152 Vraag SP

Heeft de commissie nader onderzocht wat de gezondheidkundige Risico's (o.m. longkanker, auto-immuunziekten) zijn van de inademing van uraniumoxiden? - Zo ja: waaruit bestond dat onderzoek en welke conclusies zijn daaruit te trekken? (deel 1, pag. 186, 195-198)

Antwoord

Neen de Commissie heeft niet zelfstandig onderzocht wat de gezondheidkundige risico's zijn van verarmd uranium. Wel heeft de Commissie diverse deskundigen geraadpleegt. Op grond van deze gesprekken komt de Commissie tot het oordeel dat uraniumoxide een toxische stof is, zowel chemisch als radiologisch, die negatieve gevolgen kent voor de volksgezondheid. In de bijlagen is een overzicht opgenomen van de personen die de Commissie heeft gesproken.

■ 153 Vraag VVD

Waarom is er niet gezocht naar verarmd uranium op de locaties van HKS, VBS en Nauerna? (p. 195)

Antwoord

Geen van de betrokken overheidsdiensten, behalve de gemeente Amsterdam, heeft opdracht gegeven op zoek te gaan naar het vermiste verarmd uranium. Hierdoor is op geen van de bovengenoemde locaties gezocht. Alleen de gemeente Amsterdam en haar Stadsdeel Zuidoost hebben geprobeerd het verarmd uranium op te sporen door de bodem afkomstig uit de Bijlmermeer te onderzoeken en de RLD te vragen het vliegtuigwrak te onderzoeken.

■ 154 Vraag VVD

Wie heeft de rekenfout gemaakt om 33 kg verarmd uranium als "teruggevonden" mee te tellen, terwijl het in werkelijkheid ging om 33 kg gewicht van de afvoervaten waarin het verarmd uranium werd opgeslagen? Deze vergissing komt namelijk (steeds) terug in de antwoorden van de minister

van VROM (5-11-'93), minister van V&W (1-11-'94), minister van VWS (6-3-'97). (p. 198).

Antwoord

Waarschijnlijk baseren de medewerkers van de bovengenoemde ministeries zich op informatie van de KLM. Dit bedrijf heeft op verzoek van de RLD/BVO zorggedragen voor de juiste afvoer van het radioactief afval. Op de verzendbonnen van dit afval wordt een bruto gewicht opgenomen, inclusief het vat. De eigenaar van het uranium, zijnde na de ramp de vooronderzoeker als eigenaar van het vliegtuigwrak, heeft de gegevens van de KLM niet meer gecontroleerd of nader bestudeerd zoals de Commissie gedaan heeft. Anders was de fout direct aan het licht gekomen.

■ 155 Vraag GL

Hoe moet de zin luiden op pag. 198 na de aankondiging van voetnoot 110? Hier zijn één of meerdere woorden weggevallen. Betreft het slechts het woord? er? wat is weggevallen? (blz.

198.)

Antwoord

De leden van de Groen Links fractie constateren terecht dat alleen het woord -er- is weggevallen. De Commissie wil zich verontschuldigen voor deze storende fout.

■ 156 Vraag CDA

Op welke momenten is er nog meer gesproken over het uranium? En wie heeft daarbij het initiatief genomen? (blz.198)

Antwoord

De Commissie heeft in haar rapport slechts een aantal belangrijke momenten genoemd en heeft geprobeerd niet de suggestie te wekken volledig te zijn. Hieronder noemt de Commissie nog een viertal momenten waarop het verarmd uranium in de Tweede Kamer aan de orde is.

Op 30 september 1997 worden mondelinge vragen gesteld aan de minister van VWS.

Op 1 april 1998 heeft de minister van VWS de Tweede Kamer een brief gestuurd over de gezondheidseffecten van verarmd uranium.

Op 23 juni 1998 is er een gezamenlijk AO van de vaste commissies voor V&W en VWS. Tijdens dit AO wordt ook gesproken over de gezondheidsrisico's van verarmd uranium.

Op 16 september 1998 stuurt de minister van V&W de Tweede Kamer een brief over de start van het ECN-

onderzoek.

■ **157 Vraag RPF**

Kan beargumenteerd worden aangegeven of in Nederland voldoende know how aanwezig was (en is) met betrekking tot het opsporen en vaststellen van de aanwezigheid van verarmd uranium? (blz.199).

Antwoord

Ons land beschikt over een tweetal kerncentrales en een opwerkingsfabriek voor uranium. Deze bedrijven voldoen aan alle Nederlandse en internationale regelgeving. Op grond hiervan mag redelijkerwijs wel verwacht worden dat er in Nederland deskundigheid bestaat op het terrein van verarmd uranium.

■ **158 Vraag D66**

De conclusies ten aanzien van VROM waar het de problematiek van verarmd uranium betreft zijn hard. In de eindconclusies op p 401 zijn zij afgezwakt. Wat is daarvoor de reden? (blz. 200).

Antwoord

De leden van de D66-fractie veronderstellen hier een niet bestaand verband. De conclusies ten aanzien van VROM zijn hard. Deze conclusies hebben betrekking op het optreden, of juist het niet optreden, van VROM ten aanzien het verarmd uranium. VROM-ambtenaren besloten hun minister niet te informeren. Het is laakbaar dat juist die ambtenaren verantwoordelijk voor verarmd uranium besluiten niets te doen. De eindconclusie op pagina 401 is niet afgezwakt. Deze eindconclusie heeft niet alleen betrekking op het handelen van VROM-ambtenaren, maar ook op de andere situaties waarin ambtenaren informatie 'onder de pet' hebben gehouden. De Commissie doelt op het optreden van de medewerkers van de verkeerstoren die informatie over de lading verzwijgen en over de ambtenaren van de RLD die niet rapporteren over de vondst van het verarmd uranium. In deze beide gevallen betrof het informatie over onderwerpen waarover de betrokken ambtenaren geen directe deskundigheid hadden en verantwoordelijkheid droegen. In het geval van de verkeersleiders en de RLD-ers is daarom sprake van gradueel minder laakbaar gedrag. Daarom heeft de Commissie ervoor gekozen in de eindconclusies andere formuleringen te kiezen.

■ **159 Vraag CDA**

Acht de commissie denkbaar dat mensen gezondheidsklachten hebben opgelopen door de aanwezigheid van verarmd uranium? (blz. 200). Indien de commissie deze vraag bevestigend beantwoordt, hadden deze klachten bij een snellere duidelijkheid op een breder

niveau over de aanwezigheid van verarmd uranium wellicht voorkomen kunnen worden? (blz. 200).

Antwoord

De Commissie heeft geconcludeerd dat een besmetting met uraniumoxide als inadembare deeltjes bij enkele personen niet uitgesloten mag worden. Bij iedere ziekte of besmetting biedt behandeling in een zo vroeg mogelijk stadium de beste kans op herstel of genezing.

■ 160 Vraag VVD

Waar staat in de brief van de minister van Verkeer en Waterstaat van 12 september 1997 dat 'direct' nadat bekend was dat verarmd uranium aan boord was, contact is opgenomen met de ECN? (p. 199)

Antwoord

De VVD constateert een terechte omissie in het rapport van de Commissie. Het woord -direct- staat niet genoemd in de brief van de minister van 12 september. In de brief van twaalf september staat het woord -eenmaal-. Dit doet niets af aan de conclusie dat het contact waar de minister naar verwijst pas één jaar later plaatsvindt. De minister van V&W wekt de suggestie dat al in 1992 contact is geweest tussen V&W en ECN. Uit het onderzoek van de Commissie is gebleken dat er pas in 1993 sprake is van contact met ECN en niet in 1992. De woorden -eenmaal- of -direct- doen hier niets aan de conclusie af.

■ 161 Vraag CDA

Zijn er naar mening van de commissie voldoende instructies gegeven ten tijde van de brand en daarna (smeulfase) mbt. de bescherming van de hulpverleners? Kan de commissie daarbij aangeven welke risico's de hulpverleners en berger hebben gelopen in de verschillende fasen (brand, smeulfase, berging) aan de hand van de DHV rapportage? (blz. 199)

Antwoord

De brandweermensen en andere hulpverleners beschikten tijdens de rampenbestrijding en in de dagen daarna over de reguliere beschermingsmaterialen. Deze materialen worden normaliter als toereikend beschouwd.

Thans is alleen door middel van aannames achteraf te berekenen wat de risico's zijn geweest. De berekeningen, die DHV in haar modelstudie heeft gedaan, betreffen berekeningen waarbij allerlei aannames worden gedaan omtrent de omstandigheden tijdens de vuurzee en de uren daarna. Tevens wordt het gedrag van de hulpverleners gemodelleerd. Dat betreft met name de afstand tot de bron, en het type werk wat werd verricht. Bij de keuze van dergelijke aannames wordt door onderzoekers zo veel mogelijk uitgegaan van wat realistisch kan worden verondersteld. Het blijft echter een reconstructie, met de nodige onzekerheden. Het is daarom niet mogelijk om over de specifieke omstandigheden van een bepaald individu uitspraken te doen. In het rapport is dit ook aangegeven.

■ 162 Vraag VVD

Wanneer en door wie is de minister van Verkeer en Waterstaat op de hoogte gesteld van de vondst van verarmd uranium op 7 oktober 1992 door de heer Pruis? (p. 197 ev)

Antwoord

Het *dat* er verarmd uranium in het toestel was verwerkt, was in 1993 bekend geraakt bij mevrouw Maij Weggen, zo is tijdens haar openbaar verhoor gebleken. Zoals ook in het rapport vermeld staat wordt de minister van V&W over het feit dat uranium *al op 7 oktober 1992* door haar ambtenaren werd gevonden op 29 september 1997 door de heer Weck geïnformeerd.

■ 163 Vraag VVD

Was de Tweede Kamer op 6 oktober 1997 op de hoogte van de vondst van verarmd uranium op 7 oktober 1992 en zo ja per wanneer? (p. 199)

Antwoord

Neen, de Tweede Kamer was op 6 oktober 1997 niet op de hoogte van het feit dat verarmd uranium al op 7 oktober 1992 werd gevonden. In antwoord op kamervragen schrijft de minister op 6 oktober 1997 dat de mogelijke aanwezigheid van verarmd uranium werd onderkend. Naar de mening van de Commissie is het onderkennen van de aanwezigheid van verarmd uranium echt iets anders dan het daadwerkelijk vinden van verarmd uranium. Dat verarmd uranium in de constructie van het vliegtuig was verwerkt, is ook bij de Tweede Kamer in oktober 1993 bekend geworden.

■ 164 Vraag VVD

Als de minister van volksgezondheid op 6 maart 1997 antwoordt dat er 163 kilo verarmd uranium is teruggevonden, zijn in die berekening dan de drie afvoervaten van 11 kilo meegenomen (TK 1996-1997, aanhangsel handelingen nr. 792)? (p. 199)

Antwoord

Ja, ook hier worden ten onrechte de vaten meegeteld.

■ 165 Vraag VVD

Als de minister van Verkeer en Waterstaat en de minister van Volksgezondheid respectievelijk op 1 november 1994 en 6 maart 1997 antwoorden over het totaalgewicht teruggevonden uranium, volgen zij daarbij dan de rekenmethode zoals die eerder op 5 november 1993 door de minister van VROM gebruikt was - waarbij het gewicht van de afvoervaten wordt meegerekend? (p. 198 ev)

Antwoord

Ja, zoals ook op de pagina staat vermeld die door de VVD

wordt aangehaald worden ook hier ten onrechte de vaten meegeteld.

■ 166 Vraag VVD

Heeft de minister van VROM bij de beantwoording op 5 november 1993 bewust de verkeerde rekenmethode gehanteerd waarbij een brutogewicht (inclusief afvoervaten) gemeld wordt? En hebben later de minister van Verkeer en waterstaat en de minister van Volksgezondheid respectievelijk bij hun beantwoording op 1 november 1994 en 6 maart 1997 bewust deze verkeerde rekenmethode voortgezet? (p. 198)

Antwoord

De Commissie kan niet bepalen welke handelingen de minister van VROM bewust danwel onbewust verricht. Het is ook niet na te gaan of de ministers van V&W en VWS dit bewust danwel onbewust overnemen.

De fout van de vaten wordt gecorrigeerd op 9 september 1998. Dan wordt voor het eerst het juiste gewicht van teruggevonden verarmd uranium genoemd in een brief van de minister van V&W aan de Tweede Kamer (22 861 no. 36). Er wordt in de betreffende brief geen melding gemaakt van het feit dat de Tweede Kamer jarenlang foutief is geïnformeerd over het juiste gewicht van het verarmd uranium.

■ 167 Vraag CDA

Vindt de commissie de gebrekkige informatievoorziening door het ministerie van VROM enkel nalatig vanwege de maatschappelijke onrust, of ook uit een oogpunt van volksgezondheid? (blz. 200).

Antwoord

Beide. De Commissie heeft geconcludeerd dat een besmetting met uraniumoxide bij enkele individuen niet uitgesloten kan worden. Ook de ambtenaren van VROM hadden dit kunnen beseffen, zeker gezien de stralingshygienische deskundigheid die bestaat op het departement van VROM. Bij twijfel over volksgezondheidsaspecten had men ook de deskundige ambtenaren bij het departement van VWS kunnen benaderen.

3.21 Afvalstortlokaties: het puin wordt afgevoerd

● 168 Vraag SP

Het grondwateronderzoek van de stort van Nauerna heeft de aanwezigheid van gemakkelijk in water oplosbare, gevaarlijke stoffen in het restafval van de Bijlmerramp aangetoond.

Is er ook onderzoek gedaan naar de samenstelling van het afval zelf? Zo nee: zou het alsnog uitvoeren van dit onderzoek een bijdrage kunnen leveren aan het verklaren en behandelen van

gezondheidsklachten van omwonenden en hulpverleners? (deel 1, blz. 204 en 208)

Antwoord

Neen, de Commissie heeft zich bij de uitvoering van haar onderzoek gehouden aan de onderzoeksopdracht vanuit de Tweede Kamer. Onderzoek naar de samenstelling van het afval behoorde niet tot de onderzoeksopdracht. Overigens is de samenstelling van het afval wat op Nauerna ligt ongeveer bekend. Het betreft vooral resten van de getroffen flats, resten van het huisraad van de slachtoffers, aanhangende grond en onverbrande resten van de lading zoals bijvoorbeeld parfumsflesjes. Desgevraagd heeft de beheerder van Nauerna aangegeven dat het betreffende afval tot op de dag van vandaag opgegraven kan worden ten behoeve van nader onderzoek. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn naar verwachting erg hoog omdat het afval is afgedekt met een laag betonpuin en daarop weer een laag grond.

De uitkomsten van een onderzoek zouden wellicht een bijdrage kunnen leveren aan het verklaren en behandelen van gezondheidsklachten. De Commissie beschikt echter niet over aanwijzingen die een dergelijke veronderstelling onderbouwen.

■ 169 Vraag SP

Volgens het eindrapport heeft Omegam in 1994, na het gereedkomen van de bodemsanering, vastgesteld dat de restvervuiling acceptabel was. (deel 1, blz. 206) De Volkskrant van 22 september 1995 berichtte echter dat Omegam later (in 1995) veel hogere waarden uranium in de bodem aantrof dan in 1994. Klopt dit bericht en heeft de commissie hiervoor een

verklaring?

Antwoord

De Commissie kende dit bericht niet ten tijde van haar onderzoek en heeft dit derhalve niet betrokken in haar rapport.

■ 170 Vraag VVD

Waar komt de foutieve informatie vandaan die de oorzaak is van de volgens de commissie feitelijk onjuiste beantwoording van de kamervragen (TK 1994-1995, aanhangsel handelingen nr. 95)?(p. 208).

○ 171 Vraag VVD

De minister van Verkeer en waterstaat baseerde zich met betrekking tot afvalafvoer (verarmd uranium) naar Sliedrecht op een rapport van de lokale overheid (stadsdeel Zuidoost Amsterdam). Hoe zwaar is in dit licht bezien de zware term van de Commissie dat de Kamer onjuist is geïnformeerd? (p. 208 ev)

Antwoord

De foutieve beantwoording is gebaseerd op een rapport van de deelgemeente Zuidoost in Amsterdam. Een oordeel over de weging van de onjuiste informatie is niet aan de Commissie maar aan de Tweede Kamer, de opdrachtgever van de Commissie. De Commissie wil hierbij nog opmerken dat de gemeente Sliedrecht aan de Commissie heeft laten weten dat het bericht dat in haar gemeente Bijlmerafval zou zijn opgeslagen bij inwoners van Sliedrecht onrust heeft veroorzaakt.

■ 172 Vraag VVD

Met betrekking tot de afvalstromen zijn "geen grote fouten" gemaakt. Dus wel kleine fouten, welke zijn deze dan? (p. 208)

Antwoord

De Commissie noemt een drietal haar bekende voorbeelden. De Commissie heeft geconstateerd dat resten lading werden afgevoerd naar hangar 8, waar de wrakdelen lagen. Tevens werden in hangar 8 radiatoren en lantarenpalen aangetroffen. Op stortplaats Nauerna zijn vliegtuigdelen gestort waaronder de fuse-pins van het motorophangstelsel.

Bij HKS metals werden stukken romphuidbeplating van het toestel gevonden.

■ 173 Vraag VVD

Naar aanleiding van conclusie 5: is het niet zo dat de prioriteiten begin oktober 1992 (terecht) bij andere zaken lag, zoals: hoeveel doden, lijsten met vermisten, gedupeerde illegalen e.d.? (p. 401)

Antwoord

Een dergelijke opmerking is op zichzelf genomen juist. In eerste instantie gaat het bij een dergelijke ramp om de mensen die slachtoffer zijn. Op de rampplek was sprake van een spanningsveld tussen enerzijds het bergen van het vliegtuigwrak en anderzijds het bergen van slachtoffers. De conclusie 5 heeft tevens ook betrekking op aspecten van de berging die niet plaatsvonden op de rampplek, maar bijvoorbeeld ook in hangar 8.

■ 174 Vraag PVDA

Heeft de onzorgvuldigheid van de berging van elementen van het vliegtuigwrak uitsluitend te maken met de versnelde berging of tevens met andere onvolkomenheden daarbij? (blz. 401).

Antwoord

Het heeft tevens te maken met andere onvolkomenheden. Als voorbeelden noemt de Commissie het ontbreken van overleg tussen het beleidscentrum en de vooronderzoeker over de wijze van bergen. Het ontbreken van instructies aan bergers op de rampplek over hoe om te gaan en te zoeken

naar de CVR en FDR. Het in eerste instantie afvoeren van vliegtuigdelen naar stortlocatie Nauerna. En tot slot het onzorgvuldig bewaken van de vliegtuigdelen op de tijdelijke stortplaats het Gulden Kruis.

■ 175 Vraag PVDA

Onderschrijft de Commissie de conclusie van het Crisis OnderzoekTeam (De Bijlmerramp: Leiden 1993, dat het bestuurlijke begrip 'caring government' in de dagen na de ramp door het beleidscentrum goed in de praktijk is gebracht? (p.403)

Antwoord

De conclusie van het COT over de 'caring government' is gebaseerd op diverse aspecten van de afhandeling van de ramp, waaronder de opvang van slachtoffers, de rouwplechtigheid en de hulp aan getroffen illegalen. Dit zijn aspecten van de ramp die niet tot de onderzoeksopdracht behoren van de Commissie en die niet zijn onderzocht. Omdat de Commissie de bovengenoemde aspecten niet heeft onderzocht kan ze de conclusie van het COT over de 'caring government' niet zonder meer onderschrijven.

■ 176 Vraag D66

Heeft het niet-bestaan van een beleidsscenario voor rampenbestrijding met betrekking tot luchtongevallen wellicht ook te maken met het feit dat de Luchthaven Schiphol over zo'n scenario beschikt? (blz. 209).

Antwoord

Het scenario waarover de luchthaven Schiphol beschikt heeft alleen betrekking op rampen die plaatsvinden op het terrein van Schiphol zelf. Het scenario van de luchthaven Schiphol heeft dus geen betrekking op woonwijken in de omgeving van de luchthaven. De verantwoordelijkheid voor de rampenbestrijding ligt op grond van de wet bij een ramp, ook een vlieg-ramp, bij de burgemeester. Het is tevens de burgemeester die zorg moet dragen voor een adequate voorbereiding op een ramp. Hiertoe worden rampenbestrijdingsplannen ontwikkeld. In de ogen van de Commissie is in de buurt van een luchthaven een rampenbestrijdingsplan dat zich richt op een vlieg-ramp wenselijk.

3.24 De cockpit voice recorder

■ 177 Vraag D66

Kan de commissie naar aanleiding van dit rapport concluderen dat de mysteries nu zijn opgelost voor wat betreft: de lading, de cockpit voice recorder, de mannen in witte pakken, de

oorzaak van de ramp en de gezondheidsrisico's? (blz. 402).

Antwoord

De Commissie is van mening dat ze met haar rapport alle mysteries rondom de ramp heeft opgelost. De Commissie is zeer zeker niet van mening dat de gezondheidsrisico's een mysterie hebben gevormd. De klachten van de mensen in de Bijlmermeer zijn niet mysterieus. De klachten bestaan echt en zijn medisch objectiveerbaar.

■ 178 Vraag PVDA

In hoeverre kan de Commissie de conclusies over het 'onwaarschijnlijk' zijn dat de CVR is verbrand en het 'niet waarschijnlijk' achten dat de CVR aanwezig is op een van de stortlocaties staven met feiten? (p.192/193)

Antwoord

Uit informatie van de fabrikant van de CVR, de firma Fairchild, is gebleken dat een CVR gedurende 30 minuten een temperatuur van 1100 graden kan doorstaan. De CVR is daarna onbruikbaar maar nog wel herkenbaar. Een totale verbranding van een CVR van 10 kilo hoogwaardig staal en aluminium waarbij niets overblijft van het apparaat duurt veel langer dan 30 minuten. De Commissie acht het daarom onwaarschijnlijk dat de CVR is verbrand.

Uit feitenonderzoek van de Commissie is gebleken dat op alle stortplaatsen is gezocht naar de CVR. Diverse betrokkenen, van zowel de RLD/BVO, het Rode Kruis, politie en medewerkers van de stortplaatsen bevestigen dit. Daarnaast beschikt de Commissie over kwitanties van gehuurde apparatuur die gebruikt is bij de zoektocht naar de CVR.

■ 179 Vraag SP

Waarop is de conclusie gebaseerd dat er geen reden is te twijfelen aan de verklaringen van El Al en de Israëlische ambassadeur dat geen andere dan de door hen genoemde personen

in de Bijlmermeer zijn geweest (pag.210)? Dit is toch strijdig met een aantal getuigenverklaringen, alsmede met de conclusie dat er twee gevallen van Israëliërs op

de rampplek zijn, die niet kunnen worden verklaard (pag.211)?

Antwoord

De Commissie vraagt zicht af op welke getuigenverklaringen de SP doelt. Daarnaast vraagt de Commissie zich af hoe deze getuigen wisten dat ze van doen hadden met Israëliërs.

Als verklaring voor de twee gevallen stelt de Commissie dat het mogelijk is dat mensen zich uitgeven als medewerkers van EL AL security hebben uitgeven.

■ 180 Vraag SP

Waarop baseert de commissie zijn aanname (pag.211) dat de Israëlische geheime dienst niet betrokken is geweest bij de ramp en de gebeurtenissen daarna, anders dan op verklaringen

van de Israëlische autoriteiten zelf?

Antwoord

Dit antwoord is tevens gebaseerd op dossieronderzoek van de Commissie bij de BVD, gesprekken van leden van de staf met medewerkers van de BVD, en een verklaring van het oud-hoofd van de BVD, de heer A. Doctors van Leeuwen.

■ 181 Vraag SP

Op grond van welke informatie wordt vervolgens bij de conclusies over de mannen in witte pakken (pag.212) de afwezigheid van Nederlandse en Israëlische veiligheidsdiensten als vaststaand feit opgevoerd? Op grond van welke informatie wordt vervolgens bij de conclusies over de mannen in witte pakken (pag.212) de afwezigheid van Nederlandse en Israëlische veiligheidsdiensten als vaststaand feit opgevoerd? Op grond van welke informatie wordt vervolgens bij de conclusies over de mannen in witte pakken (pag.212) de afwezigheid van Nederlandse en Israëlische veiligheidsdiensten als vaststaand feit opgevoerd? Op grond van welke informatie wordt vervolgens bij de conclusies over de mannen in witte pakken (pag.212) de afwezigheid van Nederlandse en Israëlische veiligheidsdiensten als vaststaand feit opgevoerd?

Antwoord

In paragraaf 3.15 van haar rapport gaat de Commissie uitgebreid in op de aanwezigheid van inlichtingen- en veiligheidsdiensten op de rampplek.

■ 182 Vraag SP

Hoe stellig bent u over de afwezigheid van onbekende mannen in witte pakken, in het licht van de resterende getuigenverklaringen, die niet tot bekende hulpverleners herleid kunnen worden? (pag.212) Hoe stellig bent u over de afwezigheid van onbekende mannen in witte pakken, in het licht van de resterende getuigenverklaringen, die niet tot bekende hulpverleners herleid kunnen worden? (pag.212) Hoe stellig bent u over de afwezigheid van onbekende mannen in witte pakken, in het licht van de resterende getuigenverklaringen, die niet tot bekende hulpverleners herleid kunnen worden? (pag.212) Hoe stellig bent u over de afwezigheid van onbekende mannen in witte pakken, in het licht van de resterende getuigenverklaringen, die niet tot bekende hulpverleners herleid kunnen worden? (pag.212)

● 183 Vraag RPF

‘Voor een klein aantal getuigenissen heeft de commissie geen verklaring kunnen vinden.’

Hoe kan worden vastgesteld of hierbij sprake is van betrouwbare

verklaringen? (blz. 146)

Antwoord

De commissie heeft een groot aantal verklaringen van getuigen over mannen in vreemde witte pakken kunnen herleiden tot reguliere hulpverleners. Voor een klein aantal getuigenissen heeft de commissie geen verklaring kunnen vinden. Zo kunnen getuigen die spreken over personen in vreemde pakken vlak na de crash, als zij zich dit tijdstip tenminste goed herinneren, niet verwijzen naar hulpverleningsdiensten, aangezien deze op dat moment nog niet ter plekke waren. Niet met zekerheid kan worden vastgesteld of het hier betrouwbare verklaringen betreft. Feit is echter dat reguliere hulpverleningsdiensten op de avond van de ramp en erna geen speciale beschermende kleding hebben gedragen. De brandweer van Schiphol arriveert binnen twintig minuten op de rampplek, in gele crashoveralls en een helm met vizier. Mogelijk heeft men deze brandweermannen aangezien voor de mannen in witte pakken.

■ 184 Vraag RPF

Welke gevolgen kan het oxideren of (gedeeltelijk) verspreiden van 150 kilo verarmd uranium hebben voor de volksgezondheid? (blz. 213).

Antwoord

De Commissie concludeert dat het niet uitgesloten mag worden dat iemand een schadelijke dosis verarmd uranium heeft ingeademd. Tijdens verhoren van deskundigen op het terrein van verarmd uranium, zoals de heer Keverling Buisman, is duidelijk geworden dat er in Amsterdam geen sprake is geweest van grote risico's voor de volksgezondheid.

■ 185 Vraag PVDA

Op welk moment en naar aanleiding van welke informatie had het OM volgens de Commissie actie moeten ondernemen ten aanzien van de vermiste CVR? (Blz. 213)

Antwoord

Het Openbaar Ministerie beschikt over de bevoegdheid om bij het redelijk vermoeden van een strafbaar feit eigenstandig een onderzoek te starten. De Commissie is van mening dat de vermissing van de CVR in de weken na de ramp voor het OM voldoende aanwijzing vormde een onderzoek te starten. De benodigde informatie was ruimschoots voor handen. Te denken valt aan merk en type CVR en het horen van relevante getuigen over het al dan niet aanwezig zijn van een CVR.

■ 186 Vraag PVDA

Hoe beoordeelt de Commissie conclusie 19 in het licht van de constatering op

pagina 390 dat "in het begin" het ontbreken van coördinatie geen probleem is? (pag. 402).

Antwoord

Coördinatie direct na een ramp acht de Commissie wenselijk. Dan kan integraal worden nagegaan welke aanpak het meest wenselijk is in de ontstane situatie.

In het geval van de vliegramp Bijlmermeer heeft het ontbreken van coördinatie in het begin niet tot problemen geleid. Deze problemen ontstonden later, door gebrek aan coördinatie vanaf het begin. Niet in het eerste jaar na de ramp, maar bij het uitkomen van het rapport van de RvdL en de behandeling in de Tweede Kamer ontstond het besef dat het rapport van de RvdL betrekking had op uitsluitend het aspect van de technische oorzaak van de ramp.

3.25 Verarmd uranium

• 187 Vraag D66

Aan welk departement is naar het oordeel van de commissie de onvolledige en of foutieve informatie over verarmd uranium nu vooral te wijten? (blz. 214).

Antwoord

Iedere minister draagt de verantwoordelijkheid voor de juiste beantwoording van vragen die aan hem gesteld worden. De minister van VROM is verantwoordelijkheid voor aspecten aangaande de Kernenergiewet. De Commissie heeft geconstateerd dat zowel de minister van VROM, VWS als V&W de Tweede Kamer foutief hebben geïnformeerd. Het is niet aan de Commissie om te bepalen wie er nu meer of minder schuld heeft aan deze foutieve beantwoording. Dit oordeel wil de Commissie over laten aan de Tweede Kamer.

■ 188 Vraag PVDA

De aanwezigheid van verarmd uranium is bekend bij de RLD op 7 oktober 92 en bij ambtenaren van VROM op 8 oktober van dat jaar. Is het de commissie bekend welke argumenten bij de betrokken ambtenaren gespeeld hebben om deze informatie niet alleen naar de betrokken bewindslieden, maar niet ook naar de lokale overheid door te spelen? Vindt de commissie deze argumenten legitiem? (p. 213: par.n. 3.24 en 3.25. de conclusies

Antwoord

De overwegingen van de ambtenaren van VROM zijn aan de orde geweest tijdens het verhoor van de heer Verkerk van dat departement. Daarnaast heeft de Commissie interne verslagen en notities bestudeerd van het departement en zijn door de staf van de Commissie gesprekken gevoerd met de overige betrokken ambtenaren.

De Commissie is een beeld gevormd van ambtenaren die op

grond van een beperkt aantal gegevens en de afwezigheid van kennis over uranium in relatie tot vliegtuigrampen besluiten niemand te informeren. De ambtenaren zijn van mening dat het een verwaarloosbaar risico voor de volksgezondheid betreft. De heer Verkerk verwoorde het tijdens zijn verhoor als volgt:

De heer **Verkerk**: Ja, omdat de hele situatie, toen die gemeld werd, ook werd beschouwd als een... De mensen hebben dat op vaktechnische wijze -- het zijn vakdeskundigen die daarmee bezig zijn -- beoordeeld en als een verwaarloosbaar risico ingeschat. Dat is ook nu nog zo; het is ook later door gerenommeerde instituten verder onderschreven. Zij hebben dat als een verwaarloosbaar risico ook behandeld.

■ 189 Vraag D66

Waarom beveelt de Commissie niet aan dat de minister van Binnenlandse Zaken coördinerend minister blijft, ook na intrekking van de rampverklaring? (blz. 405).

Antwoord

De aard van de ramp zou een rol moeten kunnen spelen bij de keuze van een coördinerend minister.

Hoofdstuk 4: Lading

4.1

● 190 Vraag PVDA

Kan de commissie nog verder ingaan op de aard en de inhoud van de extra vluchten die vlak na de ramp plaatsvonden? (pag. 230)

Antwoord

De Commissie heeft inzage gehad in de cargo manifesten van de vluchten El Al LY 1876, en Cargo Airlines ICL 1505. Het zou te ver voeren om deze cargo manifesten hier in detail te bespreken. In grote lijnen betreft het soortgelijke vracht als in de AXG. De Commissie heeft niet kunnen vaststellen dat de vervoerde lading op deze vluchten af zou hebben geweken van het normale patroon.

De Commissie heeft getracht het nul-cargo manifest te achterhalen van Cargo Airlines vlucht ICL 405 (een Avistar Boeing 707). Dit bleek echter 6 jaar na dato niet meer mogelijk. De Commissie heeft zich wel enigszins verbaasd over het feit dat een vliegtuig van Avistar op de dag na de ramp van Oostende naar Schiphol vliegt, en vervolgens leeg (gecharterd door Cargo Airlines) van Schiphol naar Tel Aviv vertrekt. De Commissie heeft hiervoor geen verklaring gevonden. Volgens de heer Sirkis van El Al heeft Cargo Airlines echter niets met El Al te maken. Ook dit verbaast de Commissie enigszins aangezien de Boeing 747 die door El Al van UPS gecharterd wordt op de dag na de ramp, ter compensatie van de AXG, eveneens onder een Cargo Airlines vluchtnummer (ICL 1505) naar Tel Aviv vertrekt.

■ 191 Vraag GL

Kan de commissie nader toelichten waarom zowel bij het technisch vooronderzoek als in het strafrechterlijk onderzoek de kwestie van de lading (spapieren) van het vliegtuig al op de tweede dag van de agenda is verdwenen? (blz. 231).

Antwoord

De kwestie van de lading(spapieren) is op de tweede dag van de agenda verdwenen omdat de aanwezige papieren (load en trim sheet, NOTOC) aangaven dat het vliegtuig niet overbeladen en ook niet foutief beladen was. De gevaarlijke stoffen aan boord van het vliegtuig hadden, naar het zich liet aanzien, geen relatie met de oorzaak van het ongeval. Er waren geen aanwijzingen dat ten aanzien van de lading zich strafrechterlijke feiten hadden voorgedaan. Vanuit oogpunt van het technisch vooronderzoek en het strafrechterlijk onderzoek leken daarmee alle relevante feiten bekend, en was verder onderzoek dus niet nodig.

Hoewel binnen het kader van de Luchtvaartongevallenwet deze houding is te billijken, heeft de Commissie aangegeven dat zij dit wel een tamelijke enge opvatting vindt.

■ 192 Vraag GL

Direct na de crash werd door een medewerker van El Al naar later bleek: foutieve informatie over 'gevaarlijke lading en explosieven' doorgegeven. Deze had betrekking op de voorafgaande vlucht van de 4X-AXG van New York naar Amsterdam. Deze lading is dus op Schiphol gelost. (deel 1, blz. 163-164, 251) Kan de commissie aangeven welke gevaarlijke stoffen en explosieven op Schiphol zijn gelost en voor wie deze bestemd waren? Is vastgesteld dat deze lading, zoals door El Al aangegeven, inderdaad voldeed aan de ICAO-voorschriften?

Antwoord

De bevindingen en conclusies over de lading en vlucht New York – Amsterdam zijn in het rapport terug te vinden in de paragrafen 4.3.2 en 4.3.5. Blijkens de vrachtdocumentatie en het onderzoek van de Commissie is deze lading door de afhandelaar Aero Groundservices volgens de reguliere procedures verwerkt aan de rechthebbende transporteurs geleverd.

De Commissie heeft geen onderzoek verricht naar de wijze van verpakking van gevaarlijke stoffen die niet op het moment van de crash in het toestel aanwezig waren.

■ 193 Vraag

De Commissie van Overleg (CVO) heeft direct na de ramp geconcludeerd dat op basis van aanwezige vrachtdocumentatie geconstateerd wordt dat er geen gevaarlijke stoffen, of stoffen met een extra risico voor de gezondheid van personen aan boord van het toestel zijn. Deze conclusies zijn doorgegeven aan de alarmcentrale op Schiphol. Deelt de commissie, na het beschikbaar krijgen van alle

vrachtdocumenten, deze conclusie van de CvO. Zo ja, waarom heeft de commissie er van afgezien om, gezien het belang voor hulpverleners en omwonenden, dit in de eindconclusie op te nemen? Staat dit gegeven niet haaks op eindconclusie dertien? (blz. 227).

Antwoord

De Commissie concludeert op pagina 290 bij het derde, vierde en vijfde bolletje ten aanzien van het CVO van de 4^e oktober 1992, onder meer dat 'geen sprake is van gevaarlijke lading in relatie tot de hulpverleners op de rampplek'. Naar de mening van de Commissie is de conclusie van het CVO slechts een onderdeel in de reeks van gebeurtenissen. De mening van de Commissie over de relatie tussen de ramp en gezondheidschade / gezondheidsklachten is verwoord op pagina 337 en is meeromvattend dan alleen de effecten van de gevaarlijke stoffen aan boord van het vliegtuig tijdens de crash. Het zijn deze conclusies die de Commissie brengen tot eindconclusie 13. Er is dan ook geen sprake van een tegenstrijdigheid. De Commissie wil juist tot uitdrukking brengen, dat een ramp als die van de 4^e oktober 1992 ruimer gezien moet worden dan alleen vanuit het oogpunt van de gevaarlijke stoffen. Hierbij speelt bovendien het gegeven, dat het hier gaat om gevaarlijke stoffen in de zin van de notoc, wat iets anders is dan het gevaar voor hulpverleners en omwonenden.

■ **194 Vraag**

Kan de commissie nog verder ingaan op de aard en de inhoud van de extra vluchten die vlak na de ramp plaatsvonden? (blz. 230).

Antwoord

De Commissie heeft de extra vluchten onderzocht om na te gaan of er reden was om te veronderstellen, dat versneld lading van Schiphol verwijderd is mede in verband met de bevoegdheid van de onderzoeksautoriteiten na de ramp om alle kantoren en opslagloodsen van El Al te onderzoeken. De Commissie heeft geen aanwijzingen gevonden dat van een versnelde verwijdering van lading van Schiphol sprake was.

■ **195 Vraag**

Op 5 oktober 1992 zijn er door Cargo Airlines twee extra vluchten uitgevoerd van Schiphol naar Tel Aviv. (deel 1, blz. 230). Voor vlucht N68WP heeft de commissie het cargomanifest opgevraagd. Waarom alleen dit manifest? Kreeg de commissie daarmee inzicht of er gevaarlijke stoffen aan boord waren? Was een deel van de lading afkomstig uit het gecrashte vliegtuig? Van het Boeijing 707 vrachtvliegtuig was geen nulkargo manifest op te sporen. Vindt de commissie het normaal dat speciaal gecharterde vliegtuigen leeg rondvliegen? Heeft de commissie getracht via een onafhankelijke bron bevestigd te krijgen dat het vliegtuig dat uit Amsterdam naar Tel Aviv vloog leeg was? Hoe taxeert u de opmerking van El Al dat deze vlucht geen enkele verband had met El Al? (deel 1, blz. 230).

Antwoord

De Commissie heeft via de bronnen van het ministerie van V&W, Eurocontrol en El Al gezocht naar zoveel mogelijk gegevens over deze extra vluchten. Andere bronnen dan deze waren niet voorhanden. De gegevens die de Commissie heeft kunnen achterhalen zijn vermeld in het rapport.

■ **196 Vraag**

Kan een overzicht worden gegeven van de momenten waarop het verzoek tot nader onderzoek naar de lading ter sprake kwam in de contacten tussen de Tweede Kamer en de minister van verkeer en waterstaat? Kan daarbij tevens worden aangegeven wat de aard was van deze contacten en welke actie de minister op welk moment heeft gezegd te ondernemen? (blz. 234).

Antwoord

Zie het overzicht in de bijlage bij deze vraag

■ **197 Vraag**

Bij nader onderzoek naar de lading is er weer onrust naar aanleiding van berichten in de pers dat er toch gevaarlijke stoffen aanwezig waren. De conclusie van dit onderzoek geeft aan dat het merendeel van de gevaarlijke stoffen koolwaterstoffen waren en dat de overige gevaarlijke stoffen in dergelijk kleine hoeveelheden aanwezig waren dat er geen direct gevaar voor omgeving of volksgezondheid aanwezig was. Ook de Rijks Verkeers Inspectie (RVI) voert onderzoek uit en de conclusie van dit onderzoek is: "gezien de zeer geringe hoeveelheden andere gevaarlijke stoffen was er geen gevaar voor de volksgezondheid en het milieu te duchten en is dit ook niet te verwachten." Ook hier de vraag of dit niet haaks staat op conclusie dertien? (blz. 234).

Antwoord

Zie antwoord vraag 3: "de Commissie van Overleg (CVO). Ook dit onderzoek van de RVI concentreert zich op aard van de gevaarlijke stoffen.

■ **198 Vraag**

Waarom heeft de Commissie geen conclusie getrokken uit het feit dat de minister van Verkeer en Waterstaat bij brief van 16 juni 1994 de Kamer ten onrechte meldt dat de ECD de ladingslijsten van het vliegtuig voor vertrek van Schiphol heeft gecontroleerd? (blz. 235).

Antwoord

De Commissie merkt op dat terecht kan worden geconstateerd dat de Minister van V & W op 16 juni 1994 de Tweede Kamer onjuist heeft geïnformeerd.

■ **199 Vraag**

Wie van de Tweede Kamerleden heeft daadwerkelijk gebruik gemaakt van de bereidverklaring van de Minister van V&W op 22 juni 1995 om de beladings- en vrachtpapieren in te zien? Is er door Kamerleden enige vervolgactie